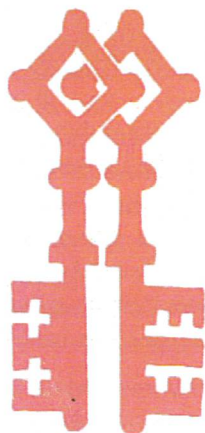
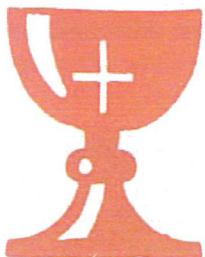
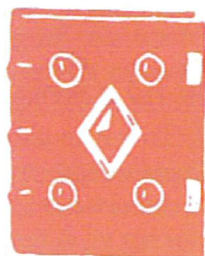

RE-FORMATIO

Meddelelser om Kirkelig Fornyelse i Danmark

ISSN 0903-6113

Fra festmessen ved landskonvent 2006 i Sct. Pauls kirke i Aarhus kort før udgangsprocession

November 2006. Nr. 3

Naturvidenskab og tro.

I dette nummer fokuseres der på naturvidenskab og tro. Det sker ved at bringe to af foredragene ved vort landskonvent i år i Skt. Pauls kirke i Aarhus.

Når et kirkeligt foretagende som Kirkelig Fornyelse sætter sådanne spørgsmål på dagsordenen, skyldes det højkirkelighedens optagethed af Guds skabte verden, af menneskene og deres skabte verden, det, vi kalder kulturen. Derfor har vi, så længe jeg kan huske, altid sat kulturarrangementer på programmet. Hvis det ikke sker i 2007, skyldes det ikke ændret teologi, men rent praktiske forhold

Vi ønsker at være tro mod kirkens apostolske tro, ja, men vi vil også være tro mod Guds skabte verden. Hvordan forenes disse tilsyneladende uforenelige størrelser? Det er det, der er spørgsmålet, og det er det, der optager os. Men under denne optagethed er der en konstans, som ikke står til at ændre: Guds åbenbaring i Jesus Kristus, som manifesterer sig i kirkens apostolske tro. Vi prisgiver ikke sandheden for at vinde letkøbte sejre. Heri adskiller vi os fra så mange andre i vor tid: vi opgiver ikke det konstante for at takkes tiden.

Videnskab og kirke har altid hørt sammen, for sandhed og kærlighed hører sammen. Ganske vist var der videnskab, før der var kirke, men kirken har lige fra begyndelsen ikke stået i principiel modsætning til videnskaben – tværtimod.

Det var egentlig først med renæssancen, ja nogle mener allerede i middelalderen, da Platons filosofi blev udskiftet med Aristoteles' som *ancilla theologiae* (teologiens tjenerinde), at grunden blev lagt til en modsætning. Det var først, da man med Aristoteles begyndte at lægge vægt på fænomenerne i stedet for idéerne, at fænomenverdenen mere og mere udskiltes og blev selvstændiggjort, ja blev til den egentlige virkelighed, at der opstod mulighed for konflikt mellem videnskab og teologi. Det var en konflikt, som i løbet af 1800-tallet først og fremmest udkrystalliserede sig mellem naturvidenskaben, der repræsenterede den empiriske virkelighed, og teologien, der var bundet til åbenbaringen. Hvad nu, hvis videnskaben påstår, at liv er opstået af sig selv, og de biologiske individer blot har udviklet sig af sig selv, mens Bibelen derimod påstår, at de er skabt af Gud hver "efter sin art"? Hvem har ret? Kan det afgøres naturvidenskabeligt? Kan der bygges bro mellem de to opfattelser – f. eks gennem "Intelligent design"?

Det mener Poul Steenberg ikke, at der kan. Han er kemiker og teolog og står fast på evolutionen, idet han under henvisning til den store engelske teolog John Henry Newman mener, at den kan forsvares teologisk. Han afviser således, at fænomenet "Intelligent Design" er et paradigme, der kan bruges af naturvidenskaben. Religiøst kan det bruges, men så er det ikke længere videnskab – påstår han.

Jeg selv har leveret et bidrag, som ikke omhandler evolution contra skabelse, men hvor vidt videnskaben i sig selv som videnskab er religiøst neutral. Det mener jeg ikke, at den er, selv om den gerne vil fremtræde sådan. Religiøsitet er et grundvilkår i den menneskelige tilværelse, og her kan videnskaben, som fremføres af mennesker, ikke holde sig udenfor, hævder jeg. Ja, ja, det er altså spørgsmål, som bestemt ikke er færdigdebatterede.

Men så bringer vi også alt det andet, som hører med i Re-formatio. Der er en prædiken af Peter Østerby-Jørgensen, der er nekrologer over to af vore gamle fæller i højkirkeligheden: Erich Alshauge og Johannes Nielsen, og der er en fortsættelse af René Ydes gennemgang af messens ordinarium, denne gang trosbekendelsen, credo. Der er også en aktuel artikel om det, som alle taler om: muhamedanismen. Endelig er der så et par aktuelle dryp og bekendtgørelser.

God fornøjelse med læsningen!

Prædiken

Hil dig, hellige moder, som fødte en konge til verden

Tale af Peter Østerby-Jørgensen i Vor Frue Kirke i Silkeborg for pastor Martin Knudsens første festlige messe i sit hjemsgn, den 5. august 2006.

Denne dag er i dobbelt forstand en Maria-dag. For det første, fordi den er en lørdag, og i den vesterlandske kirke har lørdag i århundreder været Jomfru Marias særlige ugedag, og for det andet, fordi den er den 5. august, mindedagen for indvielsen af den ældste Maria-kirke i Rom, kirken Santa Maria Maggiore.

På andre mindedage for kirkevielser læses den særlige kirkevielsesmesse; men på mindedagen i dag læses den Guds Moder-messe, der også læses, når en almindelig

lørdag helliges mindet om Jomfru Maria – messen med det smukke indgangsvers af den oldkirkelige digter Sedulius: ”Salve, sancta Parens – Hil dig, hellige moder, / som fødte en konge til verden, / ham, der råder for Himmel og jord / til evige tider.”

Santa Maria Maggiore. Efter den er utallige kirker blevet viet til Jomfru Maria, hvad enten navnet Maria indgår i kirkens navn, eller den hedder Vor Frue Kirke – eller Liebfrauenkirche på tysk, Our Lady på engelsk eller Notre Dame på fransk. Det er et meget nærliggende navn for en kirke, for det, som en kristen kirke er et tempel for, er jo netop det, som Jomfru Maria blev et tempel for, da Herrens engel bragte hende det glade budskab, og hun undfangede ved Helligånden.

Da blev hun et tempel for Gud Faders gerning – i Sønnen Jesus Kristus – ved Helligånden. For det var Gud Faders gerning, der skete, da Guds Søn blev Menneskesøn, da Ordet blev kød og tog bolig iblandt os – og altså først tog bolig i Jomfru Marias moderliv. Og denne Gud Faders gerning skete som bekendt ved Helligånden: som vi bekender, at Jesus Kristus blev undfanget ved Helligånden og født af Jomfru Maria.

Som Jomfru Maria var det, sådan er enhver kirke et tempel for Gud Faders gerning – i Sønnen Jesus Kristus – ved Helligånden. Det, som begyndte i Jomfru Marias moderskød, det fortsætter blandt os i vore kirkehuse, når Guds Ord bliver forkyndt, når de hellige sakramenter bliver forvaltet, når lovsang og bøn stiger mod Himlen.

Derfor er det så nærliggende at kalde en kirke med Jomfru Marias navn: Sankt Marie Kirke eller Vor Frue Kirke.

Men vi kan ikke tale om det, der sker i en kirke, uden at tale om præsten og hans tjeneste. Der er brug for en præst til at forkynde Guds Ord og forvalte de hellige sakramenter og til at lede og lægge røst til menighedens bøn og lovsang. Begge dele er præsten ordineret til.

I dag er det på en særlig måde præsten og hans tjeneste, der optager os, fordi vi er samlet med den nyordnede præst Martin Knudsen ved hans første festlige messe i hans hjem sogn. Sådan en dag er en stor dag både for den unge præst og for den menighed, han er udgået fra.

Kære Martin. Som ganske ung mand hørte du Gud kalde, og du adlød Hans kald, selv om du vidste, at det snart skulle føre dig langt bort fra din danske hjemegn, og selv om du ikke kunne vide, om du nogen sinde igen skulle få fast bopæl i dit fædreland. Det sidste véd du jo heller ikke endnu. Den, der adlyder Guds kald, kan aldrig vide, hvor han vil blive ført hen; ja, vor Herre Jesus Kristus sagde jo endda til apostlenes førstemand, den hellige Peter: ”Når du bliver gammel, skal du

strække dine arme ud, og en anden skal binde op om dig og føre dig hen, hvor du ikke vil.” Hen, hvor du ikke vil ...

Nu er du, Martin, kommet så vidt, at du har fået præstetjenesten betroet og pålagt. Ja, både betroet og pålagt, for sådan er det vist altid med en opgave og i hvert fald, når opgaven er præstetjenesten: Den får man på én gang betroet som en dyrebar skat, og man får den pålagt som den mest alvorlige og krævende pligt.

Præstegerningen er et mærkeligt arbejde. Dens resultat kan og skal nemlig aldrig kun gøres op på jorden. Præstegerningen sigter mod Himlen; selv om den selvfølgelig også har synlige virkninger på jorden: uden præstegerning ingen jordisk kirke og menighed. Men det jordiske kirke- og kristenliv har jo aldrig kun sin egen fortsættelse som mål; nej, der er et mål i Himlen og først dér kan præstegerningens resultat gøres op.

Derved adskiller præstegerningen sig helt fra alt andet arbejde. I alt andet arbejde jager vi efter resultater; det gælder om indtjening; der skal hele tiden udvikles og effektiviseres. Derfor skal resultaterne kunne måles og gerne gøres op i penge, så man på den baggrund kan vælge næste skridt med omhu. Eller sagt med ét andet ord: Det gælder om at få succes ...!

Den mentalitet kan også let brede sig til det kirkelige område i vor tid, og jeg tror, at det er nogenlunde det samme uanset, hvilket kirkesamfund vi taler om. Så skal der laves noget, der vækker opmærksomhed, hele tiden skal der sættes noget nyt i scene; og der breder sig let den tankegang, der altid giver noget nyt og uprøvet fortrin frem for det prøvede og velkendte. Så kan præsten godt opgive at ville hellige sig sine traditionelle opgaver: Han skal være tusindkunstner, iværksætter, entertainer og mere af samme slags.

Men det er ikke derfor, en mand underkaster sig store personlige afsavn, gennemgår en årelang uddannelse og modtager hellig indvielse! Og så vil det for øvrigt snart vise sig, at hvor præsten ikke kan få lov til bare at være præst, der vil menigheden også snart høre op med at være menighed, være del af den kristne kirke på jord.

En gang i 1930'erne var der en grundtvigsk lægmand i Den Danske Kirke, der skrev nogle meget velbetænkte ord om præstens tjeneste. Jeg vil gerne trække de ord frem her i dag: ”Når vi andre falder sammen i udmattelse og næppe har kræfter til et Fadervor, eller når vi indtørres i utilfredshed og lader den spærre os vejen til Gud, da må vi være glade ved, at der er et hjem i sognet, som holder forbindelsen vedlige med Gud dag og nat, ikke blot for sig selv, men for alle os andre. Lad os se venligt til præstegården, når vi en aften sent ser, at der brænder lys i præstens stue.”

De ord handler om den del af præstens tjeneste, hvor man allermindst kan gøre et resultat op: De handler om præstens bøn og forbøn. Kære Martin! Jeg véd, at du opfatter præstens bøn og forbøn som det mest centrale i din præstetjeneste – udtrykt i den daglige fejring af den hellige messe og i den stadige læsning af tidebønnerne, breviaret. Dermed holder du forbindelsen vedlige med Gud, ikke bare for dig selv, men for alle. Eller som det hedder om vor bøn i en dansk salme: den "... stige op til Gud i løn / for Hans godhed at nedkalde / over os og over alle!"

Det siger jeg i dag ikke kun for Martins skyld, men også for at minde alle, som i dag er her til stede, om, hvad man må forvente af en præst, og hvad man ikke skal prøve at spænde ham for.

Til sidst vil jeg gerne minde om noget, som jeg anser for yderst vigtigt i vor tid: Troskab mod det, vi har fået overleveret. Apostlen Judas formaner os til at kæmpe for den tro, som én gang for alle er overdraget de hellige (Judas 3). Og Apostlen Paulus formaner os til at holde fast ved evangeliet og ved det ord, hvormed han forkyndte os evangeliet (1. Kor. 15,2). Der er altså ord, som må gives videre fra den ene generation til den anden – uden at ændres, om man så nok så meget mener, at ændringen er en forbedring. Dette gælder ordene i Den Hellige Skrift og i de gamle formuleringer af den kristne tro; men det gælder også ordene ved forvaltningen af sakramenterne og i det hele taget ordene i liturgien.

Hver gang troskaben mod det, vi har fået overleveret, er blevet fornyet, så er hele Kirken blevet fornyet. Det viser kirkehistorien. En fornyelse af Kirken er altid påkrævet; men den sker altid ved, at Kirken bliver kaldt tilbage til det overleverede, aldrig ved, at menneskelig foretagsomhed indfører det ene og det andet nye i Kirkens og menighedernes liv. En ægte indsats for Kirkens virkelige fornyelse kan godt minde om det, der fortælles om patriarken Isak, Abrahams søn: Han gravede på ny de brønde, som hans far havde ladet grave, men som filistrene havde kastet til (1. Mose 26,18).

Kirke- og kristenliv i dag må øse af de samme kilder og brønde, som kirke- og kristenliv altid har øst af. Ved at øse af de kilder kunne mennesker blive menighed og give Kirken skikkelse gennem de mange århundreder, der svandt; ja, kun ved at øse af de kilder blev helgenerne helgener, både dem, vi kender navn på, og de utallige, som vi fejrer på Alle Helgens Dag.

Og lad os så her, i en Vor Frue Kirke, slutte med at minde hverandre om, at centrum i alt, hvad vi som Kirke og som kristne har med at gøre, er Ham, som Jomfru Maria bar ind i verden: Jesus Kristus, Guds Søn og vor Herre – som det også siges i messens indgangsvers: "Hil dig, hellige moder, / som fødte en konge til verden, / ham, der råder for Himmel og jord / til evige tider."

Kære kristne! På denne dag kan vi kun ønske hverandre til lykke med den nye præst i Guds kirke og menighed. Måtte mange vide at skønne på ham og hans tjeneste; og lad os huske at takke Gud for ham – og at bede for ham og for hans tjeneste!

Og kære Martin! Hjerteligt til lykke med din præstevieelse! Gud give dig nåde, lykke, velsignelse, gode råd og styrke, at du som en tro Kirkens søn må kunne tage den opgave op, som du har fået betroet og pålagt, og at du må bevare troen, stride den gode strid og fuldføre løbet, og at hyrden over alle hyrder, når Han åbenbares, må give også dig herlighedens uvisnelige sejrskrans.

Så fremad da i Jesu Navn. Amen.

Dryp

Hvem i kirken er kompetent til at uddele kompetencer?

Man har set sig nødsaget til – formodentlig på grund af kommunalreformen – at nedsætte en kommission, der skal endevende hele kirkens struktur. Det har ført til en Betænkning nr. 1477, hvor man tager sognets, provstiets og stiftets forhold op til overvejelse.

En ting man lægger meget vægt på er spørgsmålet om "kompetence" og "kompetencefordeling". I forvejen har man længe debatteret spørgsmålet om "ledelse". Hvem skal lede hvem? En ministeriel embedsmand har meget klogt foreslået, at det skal være præsten, der leder. Alligevel skrives der i betænkningen: "Sognets eller kirkedistriktets kirkelige og administrative anliggender styres af menighedsrådet, medmindre andet er særligt hjemlet i lovgivningen". Hermed tydeliggøres det, hedder det videre i betænkningen, at valgte medlemmer og præst(er) er forpligtet til at samvirke om det kirkelige liv i sognet. Betænkningen præciserer også menighedsrådslovens § 37 om præstens uafhængighed af menighedsrådet.

Ja ja, det er meget godt alt sammen, men spørgsmålet om ledelse og om kompetence er nu afgjort en gang for alle, nemlig da vor Herre Jesus Kristus udvalgte sine 12 apostle og overdrog dem sin egen myndighed til at lede hjorden. Kompetencen ligger i overdragelsen: "Som Faderen har udsendt mig, sender jeg også jer" Johs. 20,21. Hvornår har menighedsrådsmedlemmer fået overdraget denne kompetence? Hvornår er de blevet ordinerede? Et valg, udført af mennesker, som ikke har nogen kompetence, giver ikke kompetence – undtagen hvor man er bidt af demokrati-

tanken. Hvor den hersker, behøves ingen kompetence. Der kan man gøre, som man lyster.

Men hvornår har Gud givet folketing/ministerium kompetence til at uddele kompetencer på hans vegne?

Teologi

Intelligent Design

Af Poul Steenberg

“I believe in design because I believe in God, not in a God because I see design.”

Sætningen er sagt af John Henry Newman (1801-1890), den for højkirkelige så kendte anglikanske teolog der levede samtidig med Darwin og andre fremtrædende naturvidenskabsmænd i England. Det bemærkelsesværdige i at sige som Newman forstås først, når man ved, hvor udbredt det modsatte synspunkt var i samtiden.

William Paley havde i begyndelsen af 1800 tallet udgivet bogen: *Natural Theology*.

Dens tanker blev meget udbredte, og hans berømte ur-analogi (hvis du finder et ur på heden, vil du sige dig selv, at det er ikke blevet til af sig selv, men der har været en urmager, der har skabt uret) vandt hurtigt folkelig opbakning.

Folkene bag ID forstår ikke ID som naturlig teologi, men som naturvidenskab, sådan som det videnskabelige samfund betragter evolutionsteorien. Er de begge naturvidenskabelige teorier? Er kreationismen?

ID er i den nuværende form opstået i USA, hvor der er mange kreationister, helt op til 45% af befolkningen er tilhængere af at tage skabelsesberetningen bogstaveligt og som den eneste rigtige forklaring på de levende dyrs og planter tilstedeværelse. Kreationisterne vil gerne gøre det hele til en diskussion for og imod Darwin. Det er at give dem for let spil. Charles Darwin vil uden tvivl optræde på en top-ti liste over store fremtrædende forskere. Hans banebrydende bog *Arternes Oprindelse* udkom i 1859. Ideen, om at planter og dyr havde udviklet sig gennem tiden, var ikke ny, allerede Darwins bedstefar havde haft denne ide. Det nye var, at Darwin foreslog en mekanisme for denne udvikling, nemlig selektion, udvælgelse. Næsten alle med en naturvidenskabelig baggrund vil i dag sige, at tiden har givet

ham ret. Men hvis man vil nøjes med at vise, hvad der er af fejl og mangler i Darwins arbejde, får man for let spil og udviser ikke forståelse for, at han var begrænset af sin tids viden.

Genetikken eller arvelighedslæren var på Darwins tid ikke et fag. Der var ingen viden om årsagerne til de variationer, forskelle, mellem forskellige individer, som er forudsætning for, at der kan ske en udvælgelse. Darwin vidste, at der var mangler her. Palæontologien, videnskaben om uddøde dyr og planter, var heller ikke kommet langt. Den byggede først og fremmest på studiet af fossiler, levninger, først og fremmest forsteninger af tidligere tiders dyr og planter. Der var store huller i de udviklingslinjer, man søgte at opstille. Det er derfor, at man taler om ”the missing link”, det manglende led mellem aber og mennesker. For en kemiker er det næsten ikke til at fatte, men fysikere og kemikere på Darwins tid havde heller ikke tro på atomers virkelige eksistens. De blev blot betragtet som bekvemme billeder uden hold i virkeligheden!

Der er unægtelig sket meget siden da. Gregor Mendels arvelighedslove blev genopdaget i 1900, og der begyndte at komme styr på genetikken med viden om kromosomer og mutationer. Forbindelsen til kemien kom på plads med beskrivelsen af DNA's struktur, dobbelthelixen i 1953. Nu kortlægges de samlede arveanlæg hos mennesker, dyr og planter i stadigt stigende tempo. Kortlægningen bygger på kemi, og arveanlæggene beskrives kemisk. Der er i dag en kemisk beskrivelse af kromosomer og mutationer. Dermed forstår vi de variationer, som er nødvendige for, at der kan ske en udvikling. Kortlægningen af arveanlæg har også vist slægtskabet mellem alle levende organismer. Der kan i dag lægges udviklingslinier alene på grundlag af viden om arveanlæggene. Disse udviklingslinier passer godt sammen med dem, som palæontologien finder frem til. Palæontologien har selvfølgelig gjort store fremskridt. Man kan altid påstå, at the missing link mellem aber og mennesker mangler. Men der er unægtelig fundet overordentlig mange mellemformer, og vi læser dagligt derom i aviserne. Geologien er også nået langt. På Darwins tid var der ingen solid viden om jordens alder. Geologerne havde nok grund til ikke at tro på en tidsregning efter Bibelens slægtstavler, hvilket giver en alder på ca. 6000 år. Men det kræver viden om radioaktive isotoper at fastlægge jordens alder til 4,5 milliard år. Ingen ved præcist hvor længe der har været liv på jorden, men blandt fagfolk er der enighed om, at det rækker i hvert fald tre milliarder år tilbage.

Det vigtigste træk i videnskabens udvikling siden Darwin er, at de forskellige fag hænger sammen, den samlede naturvidenskab omfatter bl.a. biologi, geologi, kemi, fysik og astronomi. Udfra disse fagområder kan vi tegne et samlet billede af vor natur. Der er områder der er bedre undersøgt end andre og dermed resultater, der er mere pålidelige end andre resultater, sådan vil det altid være. Der er områder, der

er hvide pletter på landkortet, og vor naturvidenskabelige viden er altid en foreløbig viden; vi kan jo gøre nye opdagelser i morgen. Men dette berettiger ikke til at relativere naturvidenskabens resultater på en måde, så vi siger, at den bestemte måde at læse Bibelen på, der giver en datering af jordens alder, er lige så god som en naturvidenskabelig datering. Evolutionsteorien er baseret på et uhyre antal kendsgerninger inden for mange fagområder og er derfor ikke blot en teori blandt mange andre teorier. Utallige er de, der gennem snart 150 år har forsøgt at falsificere teorien, foreløbig uden held. Hvis fronterne skal trækkes op, kan man sige, at dersom vi siger nej til jordens alder på 4,5 milliard år og i stedet vælger beregninger baseret på Bibelen, må man sige nej til fysikken. Hvis man siger nej til DNA, kromosomer og mutationer, må man sige nej til kemien. Hvis man siger nej til, at der har været og er evolution eller udvikling, må man sige nej til hele naturvidenskaben inklusiv moderne lægevidenskab, har man lyst til det? Er det klogt? Er det ikke, som Luther skrev et sted, at fornuften er Guds gave. Jeg gør mig til talsmand for en naturvidenskab, der er baseret på det, vi kan eftervise empirisk, og det, vi kan begrunde rationelt. Dermed siger jeg naturligvis ikke, at der ikke er andet, men det andet lader sig ikke underkaste empiriske undersøgelser og hører derfor ikke hjemme i naturvidenskaben. I denne forstand er der ikke plads til Gud i naturvidenskaben. Men det ville være trist for os, hvis Guds nærvær skulle bero på, om der kunne tildeles Gud et territorium inden for naturvidenskaben.

Det forekommer mig, at være ID folkenes ærinde netop at give blads til, om ikke Gud, for de er ikke kreationister, men en intelligent designer, der har designet det i biologien, som er komplekst – så komplekst at det er irreducibelt komplekst (analogien til en musefælde). Denne designer kan vi ikke sige noget om, vi kan kun se, at når vi går videnskabeligt til værks, at der er biologiske systemer der er designede, det ”melder sig af sig selv. Den er en uvilkårlig ide”.¹ Er der forbindelse mellem kreationister og ID? Lærebogen af Charles Thaxton: *Of Pandas and People: The Central Question of Biological Origins* (1989) viser denne forbindelse. Den vil forklare, at livet ikke kan forklares ad naturlig vej, den accepterer mikroevolution, men ikke nye arter inden for makroevolution. Giraffens hals kan ikke være opstået af evolution. Forfatteren havde anvendt ”creationism/creatio science” oprindeligt, men 150 gange udskiftet det med ID 15 år senere.

William B. Dembski er førende teoretiker indenfor ID og siger, ”ID is 3 things: a science research program that investigates the effects of intelligent causes; an intellectual movement that challenges Darwinism and its naturalistic legacy; and a

way of understanding divine action.”² ID vil ikke fremstå som en religiøs bevægelse pga. ”Fist Amendment”, der kræver adskillelse af religion og den statslige uddannelse og forskning i USA. ”ID is simply the science of design detection how to recognize patterns arranged by an intelligent cause for a purpose”. Normalt er designeren et kropsligt væsen i tid og rum, Gud er efter almindelig opfattelse en åndelig virkelighed ubundet af tid og rum; det skel ser ID folkene ikke.

Historisk er det Philip E. Johnson (jurist) der i 1991 udgav: *Darwin on Trial*. Han samlede efterfølgende en kreds af ID tilhængere bl.a. Michael Behe og William Dembski. De er enige om, at naturalisme ikke er nok til at forklare videnskab, de vil finde Guds spor objektivt gennem naturvidenskaben. De vil anbringe en kile (Wedge Strategy) mellem videnskabelig empirisme og naturalistiske forklaringer. Denne The Wedge Strategy (1999) har som mål: 1. bekæmpe videnskabelig materialisme og dens følger, 2. teistisk forståelse af natur og mennesker. En religiøs bevægelse? Dommen fra Dover i Philadelphia 20.dec 2005 siger, at ID er arvtager fra skabelsesvidenskaben (kreationismen). Designkategorien er som en universal-nøgle til forklaring på alle komplekse fænomener: universets oprindelse, livets tilblivelse, vira, bakteriemotorer, homo sapiens. Man kan med andre ord ”forklare” alt med ID teorien. Alle de steder, hvor vi ikke har en simpel fysisk forklaring, kan vi bruge Gud/designeren til at ”forklare” oprindelsen. Husk, de forstår sig selv som naturvidenskabsmænd! Man kunne kalde det en ”Gud-i-hullerne-teori”, eller et argument fra uvidenhed.

Hvad vi før troede var Guds indgriben, kan nu forklares med naturvidenskab: Vital kraft, planets baner o.a. Hvor længe kan kristendommen holde til, at man siger: dette kan ikke forklares uden Gud, hvorefter naturvidenskabsmænd, måske efter mange år, forklarer det af rent mekaniske årsager. Bliver budskabets troværdighed ikke undergravet?

Er det sådan, at den guddommelige indgriben skal være af ikke-naturlig art, kan Gud ikke også virke gennem de naturlove, som er en konsekvens af Skabelsen. Gud kunne indgive skaberværket potentialer, sådan at det skabte har plads og råderum til selvudvikling. Måske kunne vi kalde det et eksperiment af stov og ånd.

Indledningen var ord af Newman, og jeg vil i det følgende bringe brudstykker³, der viser, at Newman formodentlig som den første katolik, formåede at forene klassisk

² William A. Dembski: *Intelligent Design: The Bridge Between Science & Theology*

³ Hvor ikke andet er angivet er de oversatte brudstykker fra Olaf Pedersen: *Naturerkendelse og Theologi*

¹ Jakob Wolf: *Rosens Råb* p.112

kristendom med en moderne naturvidenskabelig forståelse af den skabte verden. Dette for at vise, at det ikke kun er liberale teologer eller moderne teologer, eller hvilket skældsord man end måtte bruge, der i det mindste forsøger at forene disse to størrelser. Newman var en lærd mand, der havde agtelse for den fremspirende naturvidenskab, så at han kan acceptere både den lange tidsskala og naturens gradvise udvikling. I 1868 skriver Newman til Canon Walker i Scarborough i anledning af et par nyudkomne skrifter rettede mod evolutionsteorien, at

”det forekommer mig ikke at være konsekvent at benægte skabelsen, fordi Skaberen for millioner af år siden gav love for materien(...), love som gradvist vilde opbygge den i dens nuværende dele. Vi benægter eller begrænser ikke Skaberen, fordi vi hævder, at Han har skabt den selvvirkende menneskelige bevidsthed, der næsten har en skabende evne. Meget mindre benægter eller begrænser vi Hans magt ved at antage, at Han gav materien sådanne love, som ved deres blinde følgagtighed gennem utallige tidsaldre formede og konstruede verden, som vi ser den”(…)

”Hvis Mr. Darwin på dette eller hint sted i sin teori kommer i kollision med den åbenbarede sandhed, er det en anden sag – men jeg indser ikke, at princippet for udviklingen, eller hvad jeg har kaldt konstruktionen, gør det. Hvad angår den guddommelige plan, er det så ikke et eksempel på ufattelig og vidunderlig visdom og plan for millioner af år siden at have givet materien visse love, som i løbet af disse tidsaldre sikkert og præcist har frembragt de virkninger, Han fra første færd planlagde. Mr. Darwins teori behøver altså ikke at være atheistisk, hvad enten den er sand eller ikke; den kan simpelthen antyde en mere udvidet ide om Guds forsyn og kløgt.”

I anledning af, at Darwin havde afslået at modtage en æresdoktorgrad i Oxford, skrev Newman i 1870 til sin gamle anglikanske ven fra Oxfordbevægelsens dage, Edward Pusey, at

”jeg er ikke enig med Darwins bog. Jeg betragter den som fortæller for den teori, at det forplantningsprincip, som vi er vant til at tro begynder med Adam og med patriarkerne, for de primitive arter begyndte med en eller anden fælles forfader millioner af år tidligere. (1) Strider dette mod den inspirerede teksts tydelige lære? Hvis det er tilfældet, er han talsmand for en anti-kristelig teori. Men for mit eget vedkommende – og jeg kan tage fejl – kan jeg ikke se, at det gør. (2) Strider det mod theismen (hvis vi ser bort fra åbenbaringen) – jeg kan ikke se, hvordan det kan være tilfældet. Ellers er også nedstamningen fra Adam i strid med theismen. Hvis vi forudsætter en almægtig agent og i det hele taget kan tale om sekundære årsager, kan jeg ikke se, hvorfor rækken ikke skulde have været millioner af år lige så vel som nogle tusinde. Det første spørgsmål er mere alvorligt: Modsiges Skriften teorien? Blev Adam ikke taget umiddelbart fra jordens støv? ”Alle kommer af støvet” – og dog var vi aldrig støv – vi kom fra

vore fædre; hvorfor skulle det samme ikke være tilfældet med Adam? Jeg siger ikke, at det er sådan; men hvis, som Skriften synes at sige, solen ikke går rundt om jorden, og jorden står stille, ved jeg ikke, hvorfor Adam behøver at komme umiddelbart ud af støvet – *Formavit Deus hominem de limo terre* – dvs. af hvad der virkelig var støv og mudder af naturen, før Han gjorde til, hvad det er – noget levende. Men jeg kan tage fejl. Darwin siger ikke udtrykkeligt, at han er imod religion. Jeg mener, at han fortjener en doktorgrad lige så vel som mange andre, der har fået en”.

I 1876 udgav George Jackson Mivats bogen: *Contemporary Evolution*, der medførte polemiske angreb i *The Dublin Review* fra W.G. Ward. Dette fik Newman til at skrive til Mivat, at

”der er ingen, der ikke vil blive udsat for det skinsyge snæversyn hos dem, der mener, at der i theologiske spørgsmål ikke kan være plads for bredere meninger, ræsonnementer eller tanker. De, der for 300 år siden ikke ville tillade Galilei at ræsonnere, vil ikke i dag tillade nogen anden at gøre det. For dem indeholder fortiden ingen lære for nutiden eller fremtiden; og deres opfattelse af troens stabilitet består i ustandseligt at gentage fejltagelser, og derpå gentage tilbagekaldelser af dem.”

Skal vi formå at forene klassisk kristendom med moderne naturvidenskab, må vi forholde os til den naturvidenskab, som er på bjerget, og som videnskabsmænd efter bedste evne kan forelægge os som sandheden om vor skabte natur og ikke en pseudovidenskab som intelligent design. Så jeg siger med Newman ”I believe in design because I believe in God, not in a God because I see design.”

Teologi

Er videnskaben religiøs neutral?

Af Olav Fog

Til besvarelse af dette spørgsmål må vi først finde ud af, hvad vi mener med ordet videnskab. I sig selv er en sådan undersøgelse ikke videnskab, men filosofi – videnskabsfilosofi, erkendelsesteori eller som man siger i dag med et fint ord: epistemologi. Enhver videnskabsmand må stille sig selv det spørgsmål, og således må enhver videnskabsmand – bevidst eller ubevidst – begynde som filosof – og, hvad der vil fremgå af det følgende, begynde med at tænke religiøst.

Dernæst må vi finde ud af, hvad der menes med ordet ”religiøs”. Det kan man selvfølgelig mene er et religionsvidenskabeligt spørgsmål, som derfor også kan

besvares religionsvidenskabeligt, herunder religionshistorisk, religionspsykologisk og religionssociologisk. Men herved må vi også være opmærksom på, at selv disse religionsvidenskabelige undersøgelser grundlæggende er båret af religiøse forudforståelser, hvorfor selv disse videnskaber ikke kan være neutrale.

Hermed er vi ovre i det sidste spørgsmål, som vi må besvare: hvori består neutralitet, og er neutralitet overhovedet mulig – eller ønskværdig. Igen et filosofisk spørgsmål, som forudsætter en religiøs holdning.

Som det ses, må jeg til besvarelse af det stillede spørgsmål vedkende mig en religiøs forudforståelse, og den er ganske klar: den er kristen. Det er den, fordi jeg selv er et kristent menneske, men også fordi jeg tilhører den vesterlandske kristenhed, som netop ud fra sin religiøse forudforståelse har udviklet en videnskab, der har bragt civilisationen så utrolig langt i forhold til alle andre civilisationer og kulturer.

Ingen ikke-kristen civilisation eller kultur ville kunne præstere det samme som den vesterlandske. Det skyldes den kristne skabelsestanke, som fastholder verden som skabt, dvs. som verdslig, ikke-religiøs. Man kan altså bruge verden og er ikke begrænset af religiøse tabus. Det skyldes tillige den kristne inkarnationstanke, som befrier os fra at lave egne inkarnationer og guddommelige reservater i tilværelsen, og det skyldes yderligere den kristne offertanke, som befrier os fra at opfinde syndebukke og gøre andre eller os selv til ofre. Kort sagt: kristendommen befrier mennesker til at leve et verdsligt og frit liv på jorden i respekt for den skabte verden og dens skabte orden og i tillid til, at frelsen har Gud sørget for gennem sin søn, Jesus Kristus, der gennem sin kirke er nærværende hos os med sit evige offer. Men denne kristne civilisation kan kun bevares, såfremt vi i kristenheden fastholder troen på den treenige Gud. Tabes troen, vil civilisationen forkrøble, og barbariet vinde indpas, netop fordi overtroen med dens utallige dæmoner så vil baste og binde mennesker – hvad der i tiden er mange tegn på er ved at ske.

A. Videnskab.

Videnskaben er i selve sit væsen en undersøgelse af bestemte problemer efter bestemte metoder på bestemte områder.

1. Bestemte problemer. Videnskaben er ikke en rodekasse. Den arbejder ikke tilfældigt med hvad som helst, men altid med foruddefinerede problemer
2. Bestemte metoder. Videnskaben arbejder ikke efter bedste indfald, men altid efter foruddefinerede metoder
3. Bestemte områder. Tilværelsen som helhed kan ikke være genstand for nogen videnskab. Den enkelte videnskabs genstande er begrænset til bestemte fagområder, som er foruddefinerede.

Dette betyder, at videnskaben ikke kan beskæftige sig med sammenhængen eller sammenhængene i den menneskelige verden som helhed. Det kan kun filosofien, fordi den spørger om, hvordan de forskellige menneskelige virksomheder hænger sammen. Men filosofi forstået på den måde er ikke videnskab, men netop filosofi.

Når samfundslivet i dag ofte forstås helt uden forbindelse med moral og religion, betyder det, at man mener, de moralske og religiøse forestillinger kan erstattes af videnskabelig indsigt. I stedet for det religiøse sprog er det blevet det videnskabelige sprog, der skal styre organiseringen af samfundet. Men spørgsmålet er nu, om videnskaben så at sige har sit grundlag i sig selv, - eller er det en illusion at gøre den til støtte for alt andet, at gøre videnskaben så at sige til en ny religion, der begrundet alt andet.

I det 20. århundrede har man forsøgt at drage et skarpt skel mellem videnskab på den ene side og livsanskuelse, moral og religion på den anden side. Det er sket gennem den kreds af filosoffer i 20'erne, man kaldte Wienerkredsen, og hvis filosofi er kendt under betegnelsen den logiske positivisme, bl.a. Ludwig Wittgenstein (1889-1951), Moritz Schlick (1892-1936) og Rudolf Carnap (1891-1970).

Den yngre *Wittgenstein* havde i sin *Tractatus Logico-Philosophicus* fra 1921 hævdet, at videnskaben ikke kan beskæftige sig med livsproblemerne. Meningsfuld tale må være naturvidenskabelig tale, og følgelig har talen om "livsproblemerne" ikke nogen mening. Vi erkender kun verden som en sum af sagforhold eller kendsgerninger. Al anden tale må til syvende og sidst ophæve sig selv som meningsløs. Det eneste, der ikke ophæves, er den videnskabelige tanke, som kan verificeres af erfaringen.

Rudolf Carnap var mere nuanceret i sin kritik af metafysikken. Han nøjedes ikke med at afvise den som meningsløs. I sit essay fra 1931 om "Overvindelsen af metafysikken gennem logisk analyse af sproget" hævdede han, at metafysikken ganske vist ikke har nogen teoretisk mening, d.v.s. den udtrykker ikke en videnskabelig holdbar (verificerbar) erkendelse, men den har dog et indhold, idet den udtrykker menneskets følelse og vilje. Carnaps kritik former sig da som en undersøgelse af, hvorfor metafysikken er opstået og hvordan den vildleder mennesket. Ingen religion, moral eller livsfilosofi kan således ifølge positivismen indgå i en videnskabelig erkendelse; de religiøse, moralske og metafysiske forestillinger er "ikke andet end følelse", sådan som man ofte siger i dag, hvor mange mennesker tænker positivistisk og antager, at der ikke kan gives anden form for erkendelse af tilværelsen end den videnskabelige.

Denne "videnskabstro" har sikkert vundet så stor udbredelse, fordi mennesker i vor tid har opdaget, hvilke enorme forbedringer af deres materielle livsvilkår, de

kan opnå ved udviklingen af en teknik, der bygger på den videnskabelige erkendelse af lovene og strukturerne for de materielle forhold. Videnskaben har kort sagt vist sig nyttig – den kan forbedre vort materielle liv.

Udviklingen i det 20. århundredes videnskabsfilosofi har imidlertid formet sig som et stadigt stærkere opgør med den logiske positivisme og ”videnskabstroen”, og det er sket ud fra spørgsmålet om, hvad videnskab er. *Henri Bergson* (1859-1941) bestemmer videnskaben som en særlig menneskelig aktivitet, hvorved et område i tilværelsen skilles ud fra helheden og betragtes som et lukket system. Han taler om tiden eller varen (den tid, der varer eller forløber) er en forudsætning for videnskaben, uden selv at være en videnskabelig genstand. Det betyder, at der er et væsentligt aspekt ved vor tilværelse som helhed, der forsvinder for den videnskabelige betragtning.

I fænomenologien – først udformet af *Edmund Husserl* (12859 -1938), der hele sit liv beskæftigede sig med det filosofiske grundlag for videnskaben, – møder positivismen særlig stærk modstand. Han hævder, at vi må genfinde videnskabens oprindelige mening i fornuften og matematikken, så vi kan bruge den efter sit formål og drive videnskab som aktivitet ved siden af andre menneskelige aktiviteter og ikke i stedet for dem.

En af de betydeligste filosoffer i nyere tid, som har været med til at gendrive positivismen er *Karl Popper*. Det gør han i sin bog ”Forskningens Logik” fra 1934 og i nogle artikler, der er oversat til dansk under titlen ”Kritisk Rationalisme” (1973). Popper er lige så interesseret som positivisterne i at skelne den ægte videnskab fra metafysikken eller pseudovidenskaben. På den anden side afviser han deres påstand om, at en metafysik skulle afsløre sig som falsk ved at være meningsløs og ved ikke at kunne verificeres. Tværtimod har metafysiske anskuelser ofte en stærk indre sammenhæng, der gør dem meningsfulde, og de kan som regel altid verificeres. Pseudovidenskaben kan kun afsløres, når man kan tænke sig eksperimentelle situationer eller observerede kendsgerninger, der kan afkræfte den. Den ægte videnskab hviler på den konstante mulighed for at blive gendrevet og falsificeret. Skal en videnskabelig teori afprøves, skal man derfor ikke blot søge at få den bekræftet – det er næsten altid let nok – men man må søge at få den afkræftet. Forskningen udvikler sig derfor i kraft af dristige idéer, som man kunne have forventet var blevet gendrevet ved afprøvningen, men som har vist sig endnu ikke at være blevet falsificeret. Videnskaben er i bestandig opbrud; man søger bestandig efter det, som kan afvise og afkræfte de teorier, man har opstillet.

Vi har set, hvordan en række forskellige filosoffer har gjort opmærksom på, at videnskaben kun kan forstås ud fra den menneskelige praksis. Men også forholdet mellem videnskabsmændene indbyrdes spiller en afgørende rolle for videnskabens udvikling. Det har den amerikanske videnskabshistoriker og filosof *Thomas S. Kuhn*

(f. 1922) gjort rede for i ”Videnskabens Revolutioner”, der udkom i 1962, oversat til dansk i 1973. Kuhn hævder bl.a. at de store fremskridt i forskningen sker ved brud, ved en revolution i det videnskabelige samfund sådan som også understreget af Popper. Efterhånden som normalvidenskaben alle anstrengelser til trods må opgive at løse et problem, vil man stadigt stærkere kræve et nyt paradigme til løsning af problemet. De etablerede videnskabsmænds stædighed bidrager altså selv til, at en videnskabelig revolution, der ændrer paradigmerne, til sidst bliver en nødvendighed. Det er dette konvents opgave at stille spørgsmålet, om ikke biologien i sin udvikling nu er kommet til det punkt, hvor evolutionsparadigmet ikke længere kan løse nogle eller de fleste af de problemer, som de biologiske data fremkalder, dvs. om ikke evolutionsparadigmet trænger til en afløser. Her er intelligent design-paradigmet en mulig afløser⁴.

I dag må man sige, at den logiske positivisme i løbet af det 20. årh. har sejret, for så vidt det lykkedes den at drive filosofi, etik og religion ud af videnskaben som sådan. Men det ser ud til, at det, man drev ud af hoveddøren, nu er ved at vende tilbage ad bagdøren. Først opdagede man, at videnskaben ikke kunne forstås uden den menneskelige aktivitet og den livsverden, hvori den foregår. Derefter indså man, at videnskabsmændenes forhold til hinanden er et problem. Og sidst er spørgsmålet om videnskabens rolle i det politiske samfund blevet rejst. Videnskabernes synes således at have forudsætninger, som de ikke selv kan tale om i deres eget fagsprog.⁵ Er der tale om noget irrationelt i videnskaben?

⁴ Der må her gøres opmærksom på, at der med Intelligent Design (ID) ikke menes et religiøst, evt. kristeligt – bibelsk dogme, som der undertiden er givet udtryk for såvel af ID's egne tilhængere som af dets modstandere, men et sagligt – af selve de biologiske data udledt – paradigme til løsning af nogle ud fra evolutionsteorien uløselige problemer.

⁵ Her et par citater fra *Arthur Koestler*, der jo er kendt som den, der forlod marxismen og bekæmpede den. Mindre kendt er, at han var naturvidenskabsmand og skrev flere bøger om videnskabelige teorier. En af hans hovedidéer er netop afvisning af materialismen ud fra resultaterne i atomfysik. Han betragtede materialismen og determinismen som forfalskede, og afviste darwinismen.

”Matter is dead, causality is dead, determinism is dead”

Koestler citerer Sir *James Jeans* (1877-1946, videnskabsmand inden for bl.a. termodynamik: “The stream of knowledge is heading towards a non-mechanical reality; the universe begins to look more like a great thought than like a great machine”.

Stephen Hawkins, det store engelske fysikgeni, tog i 2004 afstand fra sin hidtidige overbevisning, at der kan findes en komplet formel for naturlovene, og at en dag kan det spørgsmål besvares, hvorfor der overhovedet er et universum. Hawkins regnede med den menneskelige fornufts endegyldige triumf. Men nu meddelte han altså, at han havde opgivet forsøget på at finde en fuldstændig teori med et endeligt antal udsagn. Det er en

B. Religion

Er videnskaben religiøs neutral? For at besvare det spørgsmål, må vi finde ud af, hvad religion i det hele taget er for noget. Når mange mennesker i dag ikke finder den store forskel på muhamedanisme og kristendom, skyldes det, at man anser gudstroen for det, der konstituerer religionen. Begge religioner regner med en transcendent Gud, altså må det være omtrent det samme. Det er nemlig bare "noget religiøst noget", og det behøver man ikke at tage så alvorligt

Men hvad så med Buddhismen, hvor man ikke tror på nogen Gud? Ja, men den regnes alligevel for en religion. Altså må der være andet end gudstroen, der konstituerer religionen. Man kunne måske sige, at til religionen hører et element af irrationalitet. I det uoverskuelige liv, som på mange måder er truet, må man prøve at få magt over det og sikre det imod disse trusler. Mennesket føler sig usikker og kan ikke overskue livet uden at forestille sig en irrationel magt, som kan være enten en gud eller guder, - eller åndemagter. Denne irrationalitet placerer man så i en metafysisk verden Det gælder om at sikre sig den metafysiske guds velvilje. Det kan ske ved ofre, ved bønner, ritualer, eller moral. Det, som det gælder om, er at nå denne åndelige gudeverden. Mennesket skal hæve sig til det guddommelige eller irrationelle plan. Derved bliver der en vis stræben i religionen. Af den grund er der mange (den dialektiske teologi), som ikke vil kalde kristendommen for en religion, da det er kristendommens kerne – og det er den alene om blandt alle religioner – at mennesket ikke skal hæve sig til Gud, for Gud er allerede kommet ned til mennesket. Det skete i inkarnationen, da Gud blev menneske. Gud er allerede til stede hos os. Det er han ved sin Ånd gennem sine indstiftelser: kirke – embede – dåb – nadver og øvrige sakramenter og sakramentale handlinger. Kristne mennesker er således ikke religiøse. De skal ikke hæve sig over verden til en transcendent verden, ikke idealistisk stræbe opad, men blot tage imod den verden og den frelse, Gud giver dem her på jorden. De lever blot ud af de håndgribelige manifestationer af Gud, som har en historisk, dvs. dennesidig – oprindelse, nemlig inkarnationen, at Gud blev menneske i Jesus Kristus, og de handlinger, han

uegnet vej til at erkende verden i dens inderste. Han accepterer altså grænser for den menneskelige erkendelse!

Det må tilføjes, at Kurt Gödel (1906-1978) i 1931 fremsatte to ufuldstændighedsteoremer, hvorved enhver tale om tilværelsens intelligibilitet (forståelighed) er skudt i sænk. Under visse forudsætninger er der uafgørbare sætninger, dvs. sætninger, som hverken kan bevises eller modbevises. Hvis et sådant system er konsistent (modsigelsesfrit), kan dets konsistens ikke bevises i systemet selv.

Inden for hjerneforskningen, hvor man hidtil havde bestridt muligheden af en fri vilje, mener man nu, at de regler, som hjernen arbejder efter, forbliver gådefulde. (Die Tagespost vom 23.05.2006. Internet.)

indstiftede, nemlig embede, sakramenter og ordets forkyndelse – alt det, som repræsenteres af kirken. Kristendommens kerne er ikke et spørgsmål om moral, om forbedring af den enkelte eller verden, men et spørgsmål om frelse. Selvfølgelig hører moral også med til kristendommen, men det gør den, fordi Gud er skabelsens Gud, der i sin visdom har fastsat sine love for den verden, han har skabt – love som også hedninger principielt skulle have mulighed for at erkende.

Kristne mennesker kan derved ikke undgå at regne med en irrationalitet i tilværelsen, eftersom alene inkarnationen forudsætter en irrationalitet. Men også talen om Gud, treenigheden, om sakramenter, himmel og helvede, frelse og fortabelse osv. er irrationel.

Spørgsmålet er nu, om videnskaben i sig selv har en irrationalitet, som svarer til irrationaliteten i kristendommen.

Det er blevet mode at tale om fundamentalisme. Oprindeligt var det en teologisk betegnelse for en retning i det protestantiske Amerika i begyndelsen af 1900-tallet, som lagde stor vægt på Bibelens ordlyd og opregnede nogle fundamentale principper som kristendommens væsen. Men nu er det blevet et skældsord i den politiske debat og et middel for den kulturradikale elite til at holde sig seriøs kristendom fra livet. Mod hele denne udvikling er der nogle, som oprindeligt brugte ordet fundamentalisme om sig selv i positiv mening, men som nu frasier sig ordet, fordi man derved slås i hartkorn med muhamedanere og højrekonservative protestanter i det amerikanske bibelbælte. En fundamentalist er en, der holder fast ved evige sandheder!

Her overfor må man indvende, at vi alle er fundamentalister i den forstand, at vi alle forudsætter visse fundamenter som afgørende for vores måde at forstå tilværelsen på, og som vi tænker ud fra, når vi handler i verden. Alle mennesker er fundamentalister, for ingen kan leve og handle uden sådanne fundamenter. Og vore fundamenter er irrationelle, da der ikke kan gives rationelle grunde til, at vi har disse og ikke andre fundamenter. Det er meget irrationelt at have et så rationelt fænomen som matematik som sit livs fundament.

Som mennesker har grundlæggende, men irrationelle fundamenter, har videnskaben som alle andre menneskelige aktiviteter det også. I sin bog "Tænkningens fundamenter. Videnskabsteori, paradigmer i filosofi, teologi og andre videnskaber" 2003 taler Aksel Valen-Sendstad om de videnskabelige forskningsparadigmer, som varierer fra videnskab til videnskab, men at "denne praktisk-vitenskabelige aktiviteten har imidlertid altid sin forankring i et andet nivå som ikke er direkte synlig. Det er den forudsatte, reflekterte eller ikke-reflekterete ontologi som ligger bakved og former og bestemmer den praktiske vitenskapelige aktiviteten. Dette nivå er av teoretisk-filosofisk og ontologisk-grunnleggende karakter og går på

tænkningens fundament”. Han kalder dem for ”de ontologiske grunnparadigme”. Disse grundparadigmer har alle i en eller anden forstand et irrationelt fundament. Det er irrationelt at forestille sig, at kun det, der kan tælles, måles og vejes er virkeligt. Ligesom det er irrationelt at forestille sig, at virkeligheden kun er idéverdenen. Hermed er der ikke sagt noget om sandhedsværdien i disse fundamenter – kun at de er irrationelle. Der kan ikke gives fornuftgrunde for dem.

I den forstand er videnskaben ikke religiøs neutral, idet den i sin praktiske udformning fra tid til anden irrationelt vælger et fundament, som den i sin virksomhed anser for sandheden – for absolut. Overalt hvor der tales om det absolutte, om sandheden, bevæger vi os på religiøs grund. Skal videnskaben undlade at tale religiøst, må den undlade at tale om sandheden, om noget absolut, må den undlade at bygge på noget irrationelt – og det er i sig selv irrationelt.

C. Neutralitet

Er videnskaben religiøs neutral? Neutralitet er at undlade valg mellem givne muligheder. Hvis videnskaben skal være neutral i religiøse spørgsmål, skal den undlade at vælge mellem religiøse muligheder. Den skal undlade at vælge en bestemt historisk religion, en bestemt religiøs tanke eller en bestemt mytologi. Og det gør videnskaben jo i forvejen! Den blander ikke religiøse spørgsmål ind i sin forskning. Frem for alt undlader man at blande metafysikken ind i videnskaben, for metafysikken kan nok være rationel, men den kan ikke eksakt kontrolleres, og uden kontrol og uden eksperiment – det gælder i hvert fald i de eksakte videnskaber – havner man blot i vilkårlighed.

Jamen, når videnskaben ikke blander metafysik ind i sin forskning, er den så ikke neutral religiøst set? Man overlader til hver enkelt at træffe sine egne private religiøse valg, blot man ikke blander det ind i forskningen.

Sagen er den, at religiøsitet ikke kun er metafysik, men også irrationalitet, og her kan man ikke undgå det religiøse som irrationalitet, som vi så det i forrige afsnit. Metafysik hører hjemme i den religiøse verden, men det gør irrationalitet også. Metafysikken, som grunder sig på en irrationel antagelse, kan godt være rationel. Dogmatikken har nok et irrationelt fundament, men kan alligevel godt være særdeles rationel (=fornuftig).

Her må vi imidlertid holde os for øje, at en antimetafysisk tilværelsesforklaring også er irrationel og således religiøs. Hvorfor man vælger en antimetafysisk model kan ikke rationelt forstås og forklares. Det er til syvende og sidst et religiøst standpunkt.

Er videnskaben religiøst neutral? Vi må svare nej – det er den ikke – måske nok, hvis det drejer sig om de positive religioner, men ikke, når det drejer sig om

religiøsitet i modsætning til positiv videnskab. Også en materialistisk, positivistisk tilgang til tilværelsen er religiøs. Lige gyldigt hvad man vælger, er man religiøs. Det religiøse hører med til tilværelsen, og her foretager vi vore religiøse valg – hvad enten vi er religiøse eller ej. Neutralitet findes ikke. Ligesom alle er fundamentalister, er alle også religiøse. Det er et grundvilkår i tilværelsen.

Inden for disse religiøse muligheder må vi foretage vore valg. Men disse valg behøver ikke at ske i fuldstændig blindhed. Der kan argumenteres for dem – mere eller mindre godt. Kristendommen er det bedste valg og det mest fornuftige. Guds plausibilitet fremgår af, at uden en hinsidig Gud, bliver tilværelsen absurd, en absurditet, som mennesket ikke kan leve med uden at gå i stykker. Med antagelsen af Guds eksistens bliver tilværelsen rationel og meningsfuld. Guds eksistens er mulighedsbetingelsen for at undgå absurditeten. Med en Gud i himlen som himlens og jordens skaber, alt det synliges og alt det usynliges skaber overvindes absurditeten og gives der mening i tilværelsen. En sådan mening kan hverken videnskaben eller nogen anden religion give.

Aktuelt

Udfordringen fra Islam

Denne leder i Svensk Pastoraltidskrift nr. 5/02 er lige så gyldig i Danmark i dag som i Sverige dengang. Den bringes her i oversættelse.

Göran Persson” siger Jan Guillou, ”er egentlig muslim, selv om han er så udannet, at han ikke ved af det”. I 1950’erne sagde Gunnar Dahmén, i lang tid ansvarlig for radioens religionsprogram, at hvis man spurgte svenske kirkegængere, hvad de virkelig tror på, skulle antagelig to tredjedele vise sig at være muslimer. Begge udtalelser handler om tankesæt, ikke om medlemskab af kirkesamfund eller om riter.

Spørgsmålet om islam i Sverige tages op fra en anden vinkel i *Kyrkans Tidning*, i nr. 24/00, i anledning af moskeindvielsen i Stockholm, og i nr. 50/01 efter 11. September. Begge reportager handler om, at en svensk islamisme mere og mere fremstår som en mulighed. Det store flertal af muslimer i Sverige er indvandrere, som beholder deres respektive sprog. Men en ung generation skifter til svensk og organiserer sig som en svensk folkebevægelse. Svenskere, som går over til islam,

holder ikke op med at være svenskere: ”man konverterer ikke til indvandrere, der findes en svensk islamisk identitet”, hævder en af dem.

Hvad er det da i islam, som tiltrækker sædvanlige normale svenskere? I følge de pågældendes egne visnesbyrd først en klippefast tro på Gud, dernæst enkelheden i nogle leveregler, som alligevel omfatter hele livet i alle detaljer. For tanken er islam en hæderlig og fornuftig religion. En svenskfødt muslim sagde, at hun ville have direkte kontakt med Gud uden omveje over Jesus. Den kristne tanke, at mennesket i Jesus netop møder Gud, har hun enten ikke forstået eller overhovedet ikke hørt tale om – det kan let ske, sådan som kristendommen fremstilles i Sverige.

Troen på Gud i Jesus afviser muslimen: ”Gud er én, ikke tre”! Treenigheden er et mysterium hinsides al menneskelig tanke og sådan noget har islam kun lidt smag for, den foretrækker regning med hele tal; at den eneste Gud er ufattelig og ubegribelig er så en anden sag. Den kristne tro på frelse og forsoning i Jesus Kristus opfatter muslimen som et angreb på Guds almagt: ”Det er klart, at Gud kan tilgive uden det dér apparat”. Den kristne tro, at Gud i sakramenterne med syndernes forladelse giver og nærer et nyt liv, som er en delagtighed i Jesus Kristus, sandt menneske og sand Gud, er for en islamisk tanke atter en indtrængen i Guds suverænitet, nærmest en forhånelse.

Muslimen er, som jøden, mennesket under loven og har, som jøden, sin glæde i Guds lov. Jødedommen er, sagde en lærd rabiner, den etiske optimismes religion. Også muslimen regner med, at mennesket kan leve et retfærdigt liv. Moderne mennesker, som ikke er tilfredse med det religiøse flimmer, men vil have en klar og entydig gudstro, og som samtidig søger bekræftelse på sin alvorlige vilje til at leve et værdigt menneskeligt liv, kan finde dette i islam og lettere i en islam, som optager væsentlige elementer fra svensk og almeneuropæisk tradition.

Efterhånden som den kristne tradition blegner bort, og en svensk islam får klarere konturer, kan en sådan komme til at te sig stadig mindre fremmed og stadig mere dragende. Det bliver så meget lettere, som det aldeles problemfrit kan ske på det gamle uomvendte menneskes vilkår. Det er bare at bekende sin tro på den ene Gud og gå ind under de enkle og tydelige regler.

En kristen kirkes svar på en sådan udfordring må være at have noget andet at byde på end lovfromhed. Og netop dette er folkekirkens problem. Af naturen forstår mennesker sig på lov og forbud. Ud fra naturen opfatter de, hvad religionerne siger, som bud og, ikke mindst, som forbud. Menneskers evne til at omdanne selv evangeliet om frelsen i Kristus til lov og bud har ingen grænser. Dagens debat om kirkens rolle i verden giver rigelige belæg for kraften i denne menneskelige drift.

I virkeligheden går mange alvorligt sindede mennesker i vort land mere eller mindre regelmæssigt i kirke for at få sin lovfromhed bekræftet – og får det.

Dahméns iagttagelse synes at passe. Sådan går det, når forkyndelsen taler til alle, også til sovende og vakte syndere, som om de var omvendte syndere. Her bekræftes den gamle erfaring: om man prædiker helliggørelse uden at prædike omvendelse, havner man i lovtrældom.

Svenskkirkelig prædiken – og nu taler vi ikke om al den løse snak, som går under det navn – kan have væsentlige ting at sige om både troens indhold og det kristne liv. Men selv om der siges kloge og sande ord om troen og vantroen, tales der sjældent, alt for sjældent, om vejen fra vantro til tro, fra lovfromhedens falske sikkerhed til fortrostheden til Kristus alene.

Der er mange grunde til denne tavshed. Prædikanten kan være usikker i sagen, måske direkte ukyndig om de grunde, den falske sikkerhed hviler på. Han undlader de klare ord, som nogle kunne opleve som yderligere en fordømmelse, og som andre, i selvforsvar, forarges over. Han vil tale positivt – menneskers behov for trost er jo uendelig. Han kan være kujoneret af det herskende forbud mod at ”gøre forskel på folk” og dermed være forhindret i at se tegn på troens vækst og modning.

På bunden ligger spørgsmålet om, hvor dybt synden griber ind i det menneskelige liv. Det naturlige, uomvendte sind regner optimistisk med, at det onde ikke er værre, end at det kan klares med god vilje og nogle regler som støtte for den.

Sådan tænker – som al lovfromhed – også islam, som da sandelig også bekender en barmhjertig Gud, som tilgiver. Det er her, om det onde, at kristendommen ser en langt dybere skade. Kristendommen indser, at det onde ikke besejres med et moralsk regelsystem. Der kræves langt mere radikale forholdsregler. Kristen tro bekender, at Gud vedtog disse forholdsregler, da han sendte sin Søn til menneskenes verden. Det er et ydmygende budskab for alle, som håbede på – kan være med støtte af bud og regler – at kunne gøre det rette, og et forløsende ord for dem, som indser, at det kan de ikke.

En kirke, som forsømmer dette sit egentlige ærinde og i stedet dyrker den lovfromhed, som mennesker respekterer og så gerne betaler for, gør sig i længden forsvarsløs over for islam og lignende religioner. Udfordringen fra islam kan kirken kun møde ved uden støtte fra opinion og øvrighed at tage vare på sit særlige ærinde, kort sagt – blive mere kristen.

Re-formatio's Forlag

Nyhed!

Nyhed!

Nyhed!

Poul Ulsdal : En vej til højkirkeligheden - Artikler

82 sider ISBN 87-89173-24-4. Pris kr. 80,00

Det var en artikel af Poul Ulsdal i Præsteforeningens Blad i 1956 "Fra Lindhardt til Barsø", der blev startskuddet til den nye højkirkelighed – "ny" i modsætning til den gamle stive højkirkelighed fra 1800-tallet. Denne nye højkirkelighed har på mange måder påvirket den danske kirke, særligt på det liturgiske område.

Siden dengang har Poul Ulsdal skrevet en mængde bøger og artikler, der hver på sin måde har sat højkirkeligheden i relief og afgrænset den både til venstre mod udskridning i evangelikal retning og til højre mod den romersk-katolske kirke. Højkirkeligheden er således blevet en via medie, "vejen i midten".

Ved bestilling inden nytår gives 30% rabat, dvs. den fås for kr. 56,00!

Peter Østerby-Jørgensen : . . . i dette dit hus . . .

Udvalgte prædikener

150 sider. ISBN 87-89173-25- . Pris kr. 150,00

Enhver, der har været til gudstjeneste hos Peter Østerby-Jørgensen, ved, at han ikke bare er en fremragende liturg, men også en eminent prædikant, der får sagt det helt afgørende i al dets mangfoldighed på sin egen livsnære måde. Han er værd at stifte bekendtskab med!

Ved bestilling inden nytår gives 30 % rabat, dvs. den fås for kr. 105,00!

Og så fås stadig forlagets tidligere udgivelser bl.a.:

Monica Papazu: Det hvileløse hjerte. Essays. Nedsat til kr. 200,00

Hans Nielsen: Ideologi eller kultur. Nedsat til kr. 100,00

Poul Ulsdal: Sigrid Undset. En introduktion. Nedsat til kr. 50,00

Olav Fog: . . . og blev menneske. Formandstaler. Nedsat til kr. 100,00

Re-formatio - J.P. Sørensens Vej 30 - Tebstrup - 8660 Skanderborg
Tlf. 8653 8008. Mail: olavfog@tele2adsl.dk

In memoriam

Erich P. Alshauge

Thomas Laubs vel nok sidste elev -

Den 11. juni døde Erich P. Alshauge på sin 99 års fødselsdag, og med ham har vi formentlig også mistet den sidste af Thomas Laubs elever.

Jeg citerer fra den nekrolog, som hans datter Elsebeth skrev i Kristeligt Dagblad og har tilføjet nogle årstal fra Organistbogens seneste udgave.

"Som 16-årig blev Erich P. Alshauge ansat som organistvikar ved Augustenborg Slotskirke (1924-25) – man kunne ikke fastansætte en mindreårig – og mødte her komponisten Thomas Laub, som tilbød at undervise han gratis, hvis han flyttede til København for at tage organisteksamen ved musikkonservatoriet. Erich Alshauge fik et meget nært forhold til Thomas Laub, som også havde sørget for, at Jens Peter Larsen og Mogens Wöldike overtog undervisningen efter hans død i 1927, og i 1928 afsluttede han musikstudierne med organisteksamen ved Det kgl. Danske Musik-konservatorium. Han startede herefter som ansat ved Københavns Begravelses-væsen samtidig med, at han om aftenen gik på studenterkursus for senere at kunne søge ind på universitetet, hvor han begyndte at læse tysk, mens han stadig finansierede sine studier med musikken, nu som fastansat organist ved Dyssegårds-kirken (1933-43). Snart blev han dog fanget af teologien og blev cand. theol i 1941. I 1942 giftede han sig og fik i 1943 embede i Oksbøl på Als, hvor han blev til sin pensionering i 1977. 1958 -72 var han desuden provst . . . Efter pensioneringen flyttede ægteparret til Sønderborg, hvor Erich Alshauge i mange år vikarierede for præster og organister rundt omkring."

Jeg mødte selv provst Alshauge, da jeg blev gift med et medlem af hans familie, og har haft stor glæde af at kende denne vise og milde gamle mand. Han gav mig et meget positivt indtryk af Thomas Laub – jeg som var oplært med et lidt frustreret syn på hele den laubianske bevægelse, som havde skabt fraktioner og splittelse i hele folkekirken. Jeg havde som enhver god organist naturligvis læst hans "Musik og Kirke" og synes godt om mange af hans meninger, men jeg havde et mindre godt indtryk af hans disciples virke. På den anden side holder jeg meget af en del af hans melodier, som er en stor skat for kirken. Men Alshauge gav mig et nyt syn på

Laub selv, idet han byggede bro direkte tilbage til ham. Han har selv fortalt mig om de fire år, han kendte Laub, og bl.a., at Laub havde undskyldt over for ham, at han ikke kunne blive ved at undervise ham, hvis han døde af sit dårlige hjerte. Han blev også inviteret til hans fødselsdag sammen med bl.a. Carl Nielsen og Laubs svoger, Martin Nyrop (rådhusarkitekten, der også havde tegnet Laubs hus med spisekrog i køkkenet), og gav udtryk for forundring over, at Laub på denne måde havde taget sig af ham. Han fortalte også, at han var den sidste, der besøgte Laub, da han lå for døden. Alshauges levende og varme beskrivelse gav mig næsten det indtryk, at jeg selv havde kendt Laub. Han virkede også for mig som brobygger for det nogle gange anspændte forhold mellem præst og organist, bl.a. ved selv at have taget turen "over broen" fra orglet til alteret og minsandten tilbage igen som pensionist. Han kunne derved være et godt forbillede for os den dag i dag.

Den gamle provst havde også krydset min vej gennem bl.a. Teologisk Oratorium og Selskabet Dansk Tidegærd. Sidstnævnte havde han været med til at stifte i 1965, og jeg havde stor gavn af vore fælles interesse og arbejde med tidebøn og gregoriansk sang. Såp her var han også brobygger for mig, hvad angår forhistorien.

Endnu mere betydningsfuldt for mig var det, at Alshauge i 1934-43 var leder af Bethlehemskirkens Menighedskor – og egentlig også var indstillet af menighedsrådet til at blive kirkens organist, men kirkeministeren gav embedet til en anden! Derfor dirigerede han også koret, da kirken blev indviet i 1938, hvor der bl. a. blev sunget det Processions-introitus, som Finn Viderø til denne lejlighed havde arrangeret til Tonus Peregrinus med tilhørende antifon og fugeret Halleluja. Det har vi fortsat i nodearkivet og brugt på kirkens indvielsesdag. Teksten fra Ps. 118: "Oplad mig retfærdigheds porte, ad dem går jeg ind og lovsynger Herren" kunne udmærket sættes som overskrift for Erich Alshauges liv og virke. Indvielsen omfattede også det ny 16 stemmers Marcussen-orgel, der som et af de første var bygget efter orgelbevægelsens principper. For at præsentere dette for en bredere kreds var Alshauge med til at arrangere "orgel-vesper", en række små koncerter, hvor bl.a. Finn Viderø og han selv spillede. Programmerne findes fortsat i arkivet.

Det var betagende ikke blot at møde hans præstekolleger, men også lokale organister ved hans begravelse. Og Helge Granums inspirerede salmespil i St. Marie kirke befordrede en meget engageret salmesang, som ville have glædet vores gamle onkel Erich.

Erich Alshauge hvile i Herrens fred.

Kim Thinggaard

In memoriam

Johannes Nielsen

Umiddelbart efter sin 94 års fødselsdag døde pastor Johannes M Nielsen efter et langt og aktivt liv. Efter en kort tid som hjælpepræst på Sjælland blev Johannes Nielsen residerende kapellan i Ikast med Isenvad som residens. Denne ansættelse muliggjorde ægteskab med Inger, som til sin død forblev hans trofaste og gode hustru, der tog sig af de ni børn, som de efterhånden fik. I Isenvadtiden deltog Johannes i modstandskampen med den uforfærdethed, som han bevarede livet igennem. I 1948 kom Nielsens til Bodilsker på Bornholm, hvor de var præstepar i 14 år. Det var i denne periode, at Johannes kom med i den højkirkelige bevægelse og dukkede op på Virringkonventet, hvor man ikke kunne undgå at bemærke hans uforfærdethed og charme.

Tilskyndet af Aksel B Christensen, som også havde været præst på Bornholm, men nu var kommet til Taarnby på Amager, søgte Johannes Nielsen sognepræstembedet i Taarnby. Og fik det. Kort efter overtalte han mig til at blive kaldskapellan i Taarnby. Dermed var vi tre højkirkelige præster i Danmarks største sogn med 27.000 indbyggere, hvilket i sig selv var en udfordring - ikke mindst for Johannes Nielsen som sognepræst. Med sit ligefremme væsen og sin uforfærdede højkirkelighed kunne Johannes Nielsen samle en stor menighed, men kunne heller ikke undgå at der i det noget ukirkelige sogn rejste sig en vis modstand. I et sogn, hvor der var 10-20 dåb om søndagen, og der skulle forberedes op imod 600 børn til konfirmation om året, vies ca. 170 brudepar og begraves et stort antal mennesker, var der brug for Johannes Nielsens store arbejdskraft og flid.

Johannes Nielsen sørgede for, at der dagligt blev afholdt tidebøn (vesper) i kirken, hvor hans familie sluttede trofast op. Han fandt det vigtigt at der blev holdt mange gudstjenester. Hver søndag var der tre gudstjenester i Taarnby kirke og en i Vestamagers kirkesal. Senere fik vi en højmesse torsdag aften, hvor ikke mindst mange konfirmander deltog. Gennemførelsen af dette antal gudstjenester forudsatte et godt samarbejde dels mellem os tre præster og dels med de ansatte ved kirken. Og det var virkelig godt at have to kolleger, som man kunne have åndeligt fællesskab med. Alt i alt steg kirkegangen væsentligt. Det lykkedes for Johannes Nielsen at få understreget, at hvis man er kristen, går man i kirke om søndagen. Et andet initiativ var kirkespil om sommeren fx "Et spil om en vej, som til Himlen går", hvor præstegården var rammen om en festlig, folkelig og fornøjelig aften.

Selv nød jeg som ung ugift præst godt af Inger og Johannes' store gæstfrihed. Aldrig følte man, at man kom til ulejlighed. De indbød mig for eksempel juleaften. Samme gæstfrihed kom sognet til gode ved mange møder, hvor Inger var den gæstfri værtinde for en stor flok mennesker i præstegårdens store konfirmandstuer.

Efter afsked i 1980 flyttede Johannes Nielsens til Skellebjerg. Senere - efter at have mistet Inger - boede Johannes hos datteren Kristin i Albertslund. Han blev ved med at deltage i højkirkelige stævner. Også i Hellig Kors Kloster kunne vi glæde os over hans støtte og medleven. Ikke mindst i julebrevene fik man levende skildringer af familiebegivenheder og af de rejser, som Johannes foretog sammen med Kristin.

Ære være hans minde.

Hans Olav Okkels.

Dryp

De onde og de gode

Der er nogle i den danske kirke, som er onde og hadefulde. Det er dem, der frygter, at vores land langsomt er ved at blive erobret af Islam, og som højlydt giver udtryk for denne deres frygt. Der er selvfølgelig mange andre, som har det på samme måde, ja, det er de allerfleste, men de går mere stille med dørene, for de ved, at hvis de afslører deres inderste tanker, vil de blive overfaldet af de gode og skældt ud for at være xenofober, fremmedfjendske, menneskefjendske, intolerante og snæversynede, ja ligefrem onde og hadefulde. Og det vil man alligevel ikke risikere.

Frygten for Islams erobring er naturligvis noget forskruet hysteri, som fortrinsvis findes blandt de mindrebegavede, de uuddannede eller i hvert fald ringere uddannede, de som ikke er i stand til at se ud over deres egen næsetip. Islam er nemlig kun en religion, og enhver, der er oplært i kulturradikalismen, ved jo, at religion er på vej ud og ikke betyder noget mere for taktsomme mennesker. Hvis bare vi får disse fremmede integrerede, kan de godt bevare deres religion og mærkelige skikke. Om man tror på Gud eller Allah kan komme ud på eet. Det er jo kun religion og i virkeligheden det samme. Der er nogle, som taler om, at de fremmede skal assimileres, ja helst døbes, men i samme øjeblik man siger det, har man afsløret sig som borgerlig og religiøs, ja ligefrem udannet og uintelligent, for kan en sådan tankegang betyde andet end, at man alligevel tager religionen alvorlig, og findes der noget mere udannet og uintelligent end det?

Samtidig med at der findes disse onde og hadefulde mennesker, som ikke engang kan røres over de små børn, som af forældrene holdes som gidsler i flygtningelejrene, og som glæder sig over regeringens umenneskelige flygtningepolitik, fordi den hindrer fremmede i at bruge vort land som socialkontor, findes der også nogle gode, ja rigtig, rigtig gode mennesker. Det er fortrinsvis kulturradikale, som samles i partiet "det radikale venstre" og så en del, der kalder sig kristne og synes, at alle andre end de selv er ukristelige. De kulturradikale skal jeg ikke beskæftige mig med her - fred være med dem - men med de "kristne". Jeg sætter dem i anførselstegn til forskel fra os andre, der jo også er kristne, men ikke bruger vores kristendom, specielt ikke næstekærlighedsbudet eller i det hele taget kærligheden som argument i politik. Med kærlighed kan man som bekendt begrunde alt mellem himmel og jord, så den giver jeg ikke meget for.

Disse "kristne" vil vel ikke kalde sig selv for gode og fromme, selv om de bruger godheden og fromheden som våben til at slå de onde i hovedet med, men de er alle sammen enige om, at de, der ikke følger deres politik, er nogle værre skurke, som pæne mennesker ikke kan omgås, og som man kan tillade sig at diskriminere..

Men når man er så optaget af skillet mellem de gode og de onde, betyder det jo, at man ligesom muhamedanerne er optaget af det, der er lov f.eks. næstekærlighedsbudet. Kærligheden bliver gjort til en lov i stedet for blot at være det, den er, det modsatte af lov: kærlighed. Ikke alene samfundet, men også kirken skal grundes på loven. Kristendom gøres hermed til gerninger, som skal udføres for at være helt rigtig, ja for at være frelst. Så retfærdiggøres man ved lovgerninger. I virkeligheden bliver der således ikke den store forskel på kristendom og muhamedanisme. Og det er jo så også, hvad mange mener, at der ikke er.

Hvor er jeg glad for, at jeg er kristen, at jeg ikke retfærdiggøres ved mine gerninger, men ved Kristi én gang fuldbagte offer, at kristendom ikke er moral, men frelse for fortæbte..

Liturgi

Credo i messen

Af René Yde

Efter evangeliet og prædikenen følger på søn- og festdage den nikæno-konstantinopolitanske trosbekendelse. Efter det første ord i den latinske tekst kaldes den *Credo*. Denne trosbekendelse blev formuleret af de hellige fædre på

kirkemoderne i Nikæa (325) og Konstantinopel (381) som kirkens svar mod tidens kætterier. Den udtrykker på en kort formel den rette kristne tro på, at der kun er én Gud i tre personer, Faderen og Sønnen og Helligånden, der skaber, frelser og helliggør mennesket.

I messens sammenhæng har man traditionelt betragtet trosbekendelsen som menighedens svar på Guds Ord i læsninger, evangelium og prædiken. Troen kommer jo af det, som høres. Derfor forekommer det naturligt, at kirken bekender sin tro på netop dette sted. En anden forklaring på *Credo*'s funktion i messen er mindst lige så interessant og fyldt med åndelige dybder. Dagen før Jesus led, mens han blev forhørt af Det Store Råd, sagde ypperstepræsten til ham: "Jeg besværger dig ved den levende Gud: Sig os, er du Kristus, Guds Søn?" Jesus svarede ham: "Du sagde det selv. Men jeg siger jer: Herefter skal I se Menneskesønnen sidde ved den Almægtiges højre hånd og komme på himlens skyer" (Matt 26,63-64). Denne bekendelse blev årsag til dødsdommen over Jesus. For Jesus blev denne højtidelige bekendelse af, at han rent faktisk var Guds Søn, verdens frelser og den af Gud forjættede præstekonge, der skulle knuse den gamle slanges hoved, indledningen til hans lidelse og død til verdens frelse. I messen danner *Credo* på samme måde indledningen til frembæringen af det eukaristiske offer, ihukommelsen af Jesu lidelse og død. På baggrund af sin tro fejrer kirken sin gudstjeneste, den hellige nadver. På samme måde som forhængen i Jerusalems tempel adskilte det hellige og det allerhelligste, adskiller *Credo* i messen Ordets tjeneste og Nadverens tjeneste.

I løbet af de første fem århundreder brugtes der ingen egentlig trosbekendelse ved kirkens nadverfejring. Den kristne tro var det selvfølgelig grundlag og udgangspunkt, når de troende samledes for at fejre Jesu lidelse, død og opstandelse. De kristnes fælles tro kom til udtryk igennem liturgien. Man bad som man troende og man troede som man bad. I 511 indførte patriark Timotheus af Konstantinopel brugen af *Credo* i liturgien. Dette skete som et svar mod kætterne. Man følte et behov for offentligt i forbindelse med kirkens liturgi at aflægge bekendelsen af den rette kristne tro. Brugen af *Credo* ved liturgien spredte sig efterhånden. Dette skete måske ikke altid, fordi man var plaget af kætterier, men fordi denne liturgiske innovation trods alt har forekommet så fyldt med mening og åndelig værdi. I Spanien blev *Credo* indført i messen i forbindelse med den 3. synode i Toledo (589) og spredte sig i løbet af de følgende århundreder til Gallien, hvor det opnåede stor udbredelse. I Rom blev brugen af *Credo* først indført i 1014 af Pave Benedikt VIII på foranledning af Kejser Henrik II.

I den østlige kirke anvendes *Credo*, hver gang liturgien fejres. I den vestlige bruges den som ovenfor nævnt kun på søndage og højere fester. I den klassiske liturgi findes der udførlige regler for, hvornår det skal anvendes, men disse regler finder i virkeligheden kun anvendelse, hvor der fejres daglig messe. På dette sted var der

måske plads for en liturgisk innovation, der dog ville være en organisk udvikling i tråd med liturgiens ånd. Enten kunne man vælge altid at anvende *Credo*, når messen fejres, eller man kunne på dage, hvor *Credo* ikke er foreskrevet, i stedet anvende den apostoliske trosbekendelse.

I den danske folkekirkes højmesse-ritual findes trosbekendelsen efter epistelen. Dette er en liturgisk anomali af helt utrolige dimensioner. Der findes dog mulighed for at bruge trosbekendelsen efter evangeliet, men før prædiken. Dette kan bedre accepteres, men desværre medfører det, at prædiken bliver mere eller mindre løsrevet fra messen som helhed. Af historiske grunde bruges i den danske kirke næsten udelukkende den apostoliske trosbekendelse, men i den nyeste ritualbog er kirkens klassiske *Credo* ligestillet med denne. Det vil være en god ting, hvis man vendte tilbage til traditionen med at anvende *Credo* i messen.

Det er vidunderligt fornyende og forfriskende at aflægge den gode bekendelse, kirkens *Credo*. Det er som at drikke af en klar kilde. Det giver tiltrængte nye kræfter, som kan være nødvendige for en stakkels synder på vandringen med Gud på vej mod "den kommende verdens liv."

Bekendtgørelser

Landskonvent 2007

Landskonventet 2007 afholdes i Kristi Himmelfartsdagene (17.-19. maj) i København under temaet: *Troens mysterium – alterets sakramente*.

Foredragene vil handle om offertanken i henholdsvis ortodoks, romersk-katolsk og evangelisk-luthersk nadverteologi. Udførligt program senere.

Familielejr 2007

Trods rygter om det modsatte bliver der alligevel afholdt familielejr på Sundeved-centret. Den finder sted i dagene 14.-21. juli 2007.

Den ledes af Nete og Henrik Ertner Rasmussen i samarbejde med Tove og Jesper Vinding-Laursen. Henrik Ertner Rasmussen bliver lejrens præst. Program fremkommer senere.

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE

Formand

Pastor em. Olav Fog, J.P. Sørensens Vej 30, Tebstrup, 8660 Skanderborg. Tlf. 8653 8008.

Øvrige bestyrelsesmedlemmer

Specialkonsulent, cand. jur. Chr. Ankerstjerne Rønneberg, næstformand, Sdr. Fasanvej 20, 2000 Frederiksberg, tlf. 3645 8404

Pastor Steen Sunesen, forretningsfører. Kalmargade 41 st. tv., 8200 Århus N. tlf. 861 083 48.

E-post: steen.sunesen@stofanet.dk

Cand. theol. René Møller Yde, bladekspeditionen, Dr. Holsts Vej 46, st. 235, 8230 Åbyhøj, tlf. 8625 9046

Generalsekretær, pastor Henrik Ertner Rasmussen, Kostskolevej 6, 2880 Bagsværd. 4444 2040

Cand. scient et stud. theol. Poul Steenberg, Blegdamsvej 74 A, 4. tv., 21 00 Kbh Ø, tlf. 3535 3016.

Bankforbindelse

BG-BANK, Giro 208-8142. Gaver modtages med tak.

Redaktør af Re-formatio

Pastor em. Olav Fog, J. P. Sørensens Vej 30, 8660 Skanderborg, tlf. 8653 8008

Redaktionsudvalg

Pastor em. Pouls Ulsdal, Kirkegade 88, 6700 Esbjerg, tlf. 751 3 8105

Sognepræst Peter Østerby-Jørgensen, Galtrup præstegård, 7950 Erslev, tlf. 9774 1 076

Abonnement & medlemskab

Reformatio koster 150,- kr. årligt i abonnement og løber indtil det opsiges skriftligt. For pensionister koster det kr. 125.

Medlemskab af FKF incl. åbn. 250,- kr. årligt, for pensionister 175 kr.

Adresseændringer til forretningsføreren.

RE-FORMATIO's Forlag

Pastor em. Olav Fog, J. P. Sørensens Vej 30, 8660 Skanderborg, tlf. 8653 8008. E-post: Olavfog@tele2adsl.dk

RE-FORMATIO	Argang 48	Nov 2006. Nr.3
Redaktionelt		66
Prædiken: Peter Østerby-Jørgensen: Hil dig, hellige moder, som fødte en konge		67
Dryp: Hvem i kirken er kompetent?		71
Teologi: Poul Steenberg: Intelligent Design		72
Teologi: Olav Fog: Er videnskaben religiøs neutral		77
Aktuelt: Udfordringen fra Islam. Leder i Svensk Pastoraltidskrift		85
Re-formatio's Forlag: Nyheder		88
In memoriam: Erich Alshauge v. Kim Tinggaard		89
In memoriam: Johannes Nielsen v. H.O. Okkels		91
Dryp: De onde og de gode		92
Liturgi: René Yde: Credo i messen		93
Bekendtgørelser:		95